

Dones emprenedores i vulnerabilitat a Baja California (Mèxic)

L'emprenedoria, definida com una forma d'organització social de petites i mitjanes empreses, ha estat considerada com una estratègia important en diversos països de l'Amèrica Llatina, on apareix com una via per pal·liar els problemes econòmics estructurals, la pobresa laboral, la feminització de la pobresa i/o l'ocupació precària.

L'estat de Baja California (ubicat al nord de Mèxic) es caracteritza per una gran influència dels Estats Units. En aquesta regió s'assenta l'espai transfronterer de Mexicali-Calexico, en el qual, igual que passa en la regió binacional de Tijuana-San Diego (costa Pacífic), es generen múltiples formes d'interacció social amb forts contrastos. En ambdós ca-

sos, les dinàmiques frontereres impacten de manera diversa en les empreses de les dones, atraient clientela californiana o proporcionant una major gamma de productes, però també generant zones com, per exemple, el Valle de Mexicali, on s'aprofita la mà d'obra barata per part de l'agricultura nord-americana.

L'emprenedoria de les dones apareix, també, com una estratègia d'empoderament, en un context on els negocis estan considerats com a espais fortament masculinitzats. Per exemple, en les zones rurals de Mexicali, les dones han accedit al rol d'*ejidatarias*, és a dir, mestresses de parcel·les de terra d'àrees comunals; i, més recentment, també

Direcció publicació:

Beatriz San Román,
Irene Salvo, Silvina Monteros
i Maria Romeu

Continguts d'aquest número:

Yalily Ramos Delgado,
Isis Arlene Díaz Carrión
i Hugo Gaggiotti.

Imatges:

Hugo Gaggiotti

Coordinació:

Victòria Badia

Traducció:

Victòria Badia

Notícies i Agenda:

Chandra Clemente
i Eva Vázquez

Difusió:

Maria Galizia

Subscripció i contacte:

gr.afin@uab.cat

ISSN: 2013-2956

AFIN
Grup de Recerca

UAB

Universitat Autònoma de Barcelona

apareixen com a emprenedores de petites i mitjanes iniciatives. A Tijuana les emprenedores locals han anat obrint espais en negocis socialment validats per als homes.

Baja California és, a més, un espai de migració, i les implicacions que això té es fan sentir també en les emprenedores de les dones migrants, on aquesta possibilitat apareix com una estratègia davant la migració dels homes a la regió; i, en el cas de les dones migrants, és valorada com a estratègia de supervivència quan no aconsegueixen arribar als Estats Units.

Tijuana i Mexicali són ciutats frontereres receptores de migrants que no poden arribar als Estats Units. En termes generals, les migrants duen a terme activitats empresarials com a mitjà de supervivència i com a estratègia de millora en aquestes zones frontereres.

En aquesta publicació, explorarem les principals vulnerabilitats experimentades per les emprenedores de Tijuana i Mexicali intentant fer llum als processos de vulnerabilitat des de diverses perspectives, considerant també els impactes que la COVID-19 està generant en les seves iniciatives. A més, descriurem les seves

respostes de resiliència per fer front a les amenaces i vulnerabilitats esmentades.

Vulnerabilitat econòmica

La pandèmia de la COVID-19 ha impactat significativament en les emprenedores de les dones llatinoamericanes. Diversos informes emfatitzen l'increment d'inequitats estructurals que impacten negativament en la vulnerabilitat que han experimentat. En general, les dones emprenen micro o petits negocis, que experimenten un major risc financer, així com una major informalitat. A més, la pandèmia ha augmentat la demanda de treball domèstic i de cures, usualment assignats a les dones.

Pel que fa a les emprenedores de migrants provinents de l'Amèrica Central i el Carib que arriben a aquests espais transfronterers, és important assenyalar que es concentren en activitats de cures, generalment informals, la qual cosa els comporta una major inestabilitat econòmica.

Les emprenedores de la frontera també experimenten limitacions per accedir a un possible finançament. Algunes emprenedores entrevistades ens han parlat sobre la prevalença d'estereotips de gènere

La dueña del restaurante.

Volviendo del banco.

i l'enorme cost dels crèdits bancaris com a aspectes negatius per als seus negocis. De la mateixa manera, l'obtenció de suports públics tampoc resulta accessible. Aquesta situació és, sobretot, viscuda per emprenedores rurals de Mexicali, que no disposen de propietats, ja que aquestes solen estar a nom dels marits, parelles o

altres homes de la família. Els estereotips de gènere afecten tant les emprenedores rurals com les urbanes, però la discriminació és més gran quan els seus negocis pertanyen a sectors socialment validats com a "masculins" com, per exemple, les *refaccionarias* (botigues de venda de recanvis de cotxe o *autopartes*), o les cer-veseres.

Les limitacions financeres impacten de diverses maneres en les emprenedores de les dones, particularment perquè aquestes solen començar de zero i recorren als seus estalvis o préstecs informals i/o familiars, la qual cosa podria també estar limitant la naturalesa, el tipus i la mida del negoci, així com la seva possibilitat de creixement. Les limitacions econòmiques també s'entrecreuen amb altres de tipus polític o legal, que potencien la vulnerabilitat de les emprenedores.

Vulnerabilitat política

Segons la nostra opinió, aquest tipus de vulnerabilitat la pateixen particularment les emprenedores migrants, les quals s'enfronten a l'absència de polítiques públiques que facilitin la seva inclusió social.

Diverses investigacions han emfatitzat, precisament, l'absència d'una articulació entre les institucions relacionades amb les migrants emprenedores, com la Comisión Nacional de Ayuda a Refugiados, l'Instituto Nacional de Migración, la Secretaría del Trabajo y Previsión Social o el Servicio de Administración Tributaria, per anomenar-ne algunes. Com a conseqüència d'aquesta manca de treball conjunt es generen buits legals que, al seu torn, interactuen amb l'absència de mecanismes d'assistència o, fins i tot, de protecció enfront de les violacions dels seus drets humans, la qual cosa incrementa els seus nivells de vulnerabilitat. Per exemple, les emprenedores migrants troben particularment complicada la legalització de la seva situació migratòria i l'impacte que això suposa en el retard de les seves intencions emprenedores.

També vinculada a aquest tipus de vulnerabilitat, trobem l'absència d'oportunitats de capacitació i entrenament per les emprenedores migrants, les quals en alguns casos no estan familiaritzades amb la *tramitología* mexicana. Si bé això últim no és privatiu de les migrants, el cert és que elles ho pateixen més a causa del

xoc cultural o idiomàtic. Així, la falta de mecanismes de suport a l'emprenedoria per part de les dones migrants impacta en altres dimensions socioculturals i suposa un increment de la vulnerabilitat de les emprenedores.

Vulnerabilitat legal

Tant les emprenedores mexicanes com les migrants experimenten impediments i buits legals a l'hora d'engegar els seus negocis. En el cas de les mexicanes, que podrien estar més familiaritzades amb els tràmits, el procés es viu com "una traverxa l'altra". A vegades requereixen d'un suport extra per poder entendre l'embolic de tràmits i assegurar-se que no cometran cap falta administrativa. En el cas de les emprenedores migrants, aquest procés experimenta una major complicació per les diferències socioculturals.

Aquest tipus de vulnerabilitat també s'entrecrua amb aspectes generacionals. Per exemple, les dones més grans solen tenir nivells educatius més baixos i, per tant, no és estrany que les seves emprenedores funcionin dins de la informalitat, la qual cosa limita els seus ingressos i l'accés a beneficis socials. De la matei-

xa manera, els negocis d'aquestes dones emprenedores es concentren en activitats tradicionalment validades per a les dones i, per això, en general, les seves emprenedores són menys innovadores i competitives.

Pel que fa a les emprenedores migrants, viuen el desconeixement del marc legal i les interaccions d'aquesta vulnerabilitat amb altres. Per exemple, les migrants amb estudis universitaris posen de manifest l'enorme quantitat d'impediments i processos burocràtics que han de superar per emprendre un negoci. Aquestes entren en un bucle sense fi en el qual no poden revalidar els seus títols universitaris ni exercir la seva professió a Mèxic per poder proveir de capital –via estalvis o préstecs– la seva emprenedoria.

Quelcom similar experimenten les migrants indígenes, les quals tampoc estan del tot familiaritzades amb els tràmits. Aquest tipus de migrants –el domini de l'espanyol de les quals pot ser limitat– poden tenir dificultats per comunicar-se amb el servei públic, particularment quan aquest últim és poc empàtic. Aquesta situació també l'experimenten, per exemple, les emprenedores haitianes.

La més fuerte.

En general, les vulnerabilitats que viuen les emprenedores s'intersequen amb altres discriminacions a més de la de gènere (com l'edat, l'ètnia, el nivell educatiu, el lloc d'origen, l'idioma, l'ús dels TIC, entre altres).

Vulnerabilitat sociocultural

En últim lloc, però no menys important, la vulnerabilitat sociocultural apareix com la més colpidora de totes. Anteriorment, hem mencionat que les diverses formes de vulnerabilitat estan ancorades en processos estructurals que limiten els seus drets

Come y trabaja.

com a subjectes socials actius; tanmateix, les vulnerabilitats comparteixen un origen comú: la cultura patriarcal que impacta limitant les emprenedories de les dones.

A la definició tradicional de les dones a partir del rol de cuidadores, que preval a Mèxic i altres països de la zona, s'hi suma el seu rol d'emprenedora i s'acaben generant dobles càrregues de treball, així com la supeditació dels temps d'emprenedoria a partir de les responsabilitats domèstiques i de cura.

Les emprenedores també experimenten estereotips de gènere. Les nostres entrevistades viuen en un constant qüestionament de la seva capacitat per dedicar-se als negocis. Algunes dones amb negocis en sectors tradicionalment masculinitzats senten culpa i absència de legitimació per part del gremi i de les seves parelles o marits. Algunes emprenedores del Valle de Mexicali amb negocis en l'agricultura o la venda de recanvis d'automòbils reporten aquesta situació de constant qüestionament cap a les seves capacitats. Així, les dones amb emprenedories d'explotacions agrícoles que es duen a terme en espais "d'homes i per homes" (com les Asambleas Ejidales)

conviu en espais de conflictes i crítiques importants per un mal interpretat dret a participar -entès com a arribisme-, insults i descrèdit. De la mateixa manera, les emprenedores i empresàries de Tijuana s'enfronten a estereotips, desqualificacions i desconfiança per part dels emprenedors; aquests qüestionaments apareixen com una constant en les emprenedores joves, particularment aquelles que atenen el mercat californià.

Algunes de les entrevistades assenyalen episodis d'assetjament sexual en les seves interaccions amb la clientela, els socis o els proveïdors. Mentre que altres emprenedores migrants viuen una "exotització" o hiper-sexualització; situació que se suma a un descrèdit del seu desenvolupament professional i la seva habilitat com a emprenedores. A més, de manera general, s'assumeix que com a estrangeres sempre seran mà d'obra barata, una extensió de la percepció que als Estats Units es té de la població migrant, i que ha impregnat la cultura fronterera de Baja California.

Enfrontant les vulnerabilitats

Les emprenedores realitzen accions diferents per superar els diversos tipus de

vulnerabilitat assenyalats; es tracta d'estratègies tan variades com poden ser-ho elles mateixes a partir de les seves característiques identitàries. No obstant, existeixen alguns punts de convergència com el fet de donar-se suport en les seves xarxes de col·laboració per tal de fer front al treball domèstic i de cura i, alhora, als esforços emprenedors. Aquestes xarxes han estat assenyalades com a centrals en diversos estudis; fins i tot aquelles dones que reporten una absència de suport per part d'altres dones en reconeixen la importància a l'hora de negociar les dinàmiques que generen i/o potencien la vulnerabilitat.

Líder poderosa.

Les emprenedores del Valle de Mexicali utilitzen les seves xarxes de suport per a la cura dels fills, filles i altres membres de la família, de la mateixa manera que remuneren a una altra dona per encarregar-se d'aquesta tasca. Algunes de les emprenedores de Tijuana han començat a negociar una major participació de les seves parelles o marits en el treball domèstic i de cures, amb la qual cosa promouen una masculinitat menys masculista.

Tanmateix, viure en una societat summament tradicional els acaba passant factura. Cada cop més dones busquen suport terapèutic per afrontar les càrregues psicològiques i emocionals que implica el fet de ser "mama" i "emprenedora". Segons la nostra opinió aquesta és una estratègia important de resiliència que els permet enfrontar les subjectivitats complexes i superar la constant crítica.

Les emprenedores també promouen accions de sororitat per incentivar el treball d'altres dones tant en el seu rol d'emprenedora com a nivell personal (per exemple, les emprenedores més grans faciliten la capacitació i l'educació de dones joves). Aquelles emprenedores

Belleza financiera.

icòniques promouen no solament nous rols per a les dones, sinó també un canvi social al guanyar-se un lloc en l'ecosistema emprenedor.

Respecte a les emprenedores migrants és possible identificar estratègies més complexes com a resultat de les vulnerabilitats polítiques i legals que experimenten. A causa de no tenir xarxes familiars es recolzen en les xarxes de les seves comunitats; per exemple, les emprenedores haitianes han creat una comunitat pròpia encapsulada en la seva cultura, que impacta, alhora, en les dinàmiques urbanes de Tijuana i Mexicali.

Meetings sin bra.

A tall de cloenda

Considerem important emfatitzar les diverses característiques que s'intersequen en la categoria "emprenedora" i els múltiples impactes en el moment de generar i/o potenciar les vulnerabilitats. Aquesta consideració ens permet aprehendre la vulnerabilitat sistèmica com una altra forma de vulnerabilitat. Ser una dona a Mèxic encara és viscut com un desavantatge, al qual s'hi sumen altres característiques sociodemogràfiques, que, al seu torn, impacten en el seu estatus empre-

nedor en ciutats de la frontera nord, però la interseccionalitat també interactua amb altres formes de vulnerabilitat. Per exemple, l'econòmica, la política i la legal estan fortament interrelacionades i s'han d'analitzar entrelaçades, ja que una genera les altres, tant en els casos de les migrants com en els de les no migrants, en les seves trajectòries emprenedores. No obstant, reconeixem que en el cas de les dones migrants la seva vulnerabilitat és més gran perquè viuen processos de discriminació i vulnerabilitat ancorats en característiques de distinció social que s'associen als seus llocs d'origen i la seva condició de estrangeria.

A tot això s'hi sumen les vulnerabilitats socioculturals que apareixen fortament arrelades en els imaginaris col·lectius i en les subjectivitats i representacions socials, tant de l'emprenedoria com de les dones. Les emprenedores negocien aquestes vulnerabilitats recorrent a les seves xarxes de suport i, en alguns casos, són capaces d'augmentar el seu capital social; tanmateix, encara paguen un preu elevat per aconseguir-ho.

Intentant d'evitar un pessimisme generalitzat, cal reconèixer que el feminisme

i la lluita social han promogut importants avenços al llarg de les últimes dècades. Malgrat tot, aquests avenços no acaben d'eliminar ni la discriminació ni la vulnerabilitat. Així, les emprenedores mexicanes experimenten la discriminació *de facto* en les seves vides quotidianes i, en el cas de les migrants, experimenten, a més, la discriminació *de iure*. Per la qual cosa, considerem necessari un canvi cultural profund que sigui capaç d'impactar i reduir, de manera efectiva, les diverses formes de vulnerabilitat experimentades per les dones, particularment per aquelles que resideixen en les zones frontereres de Baja California.

SOBRE LES AUTORES DEL TEXT

Yalily Ramos Delgado

És assistent d'investigació en el projecte "Reducing organisational vulnerability of women: applying organizational research in Mexican-US borderlands (Newton Fund - British Council- Conacyt). És doctora en Estudis Socioculturals per l'Institute of Cultural Research-Museum de la Universidad Autónoma de Baja California (Mèxic). Les seves principals línies d'investigació són la migració i el gènere; polítiques migratòries, subjectivitats, cos-emocions i violència en els itineraris migratoris. Les seves últimes publicacions són: "Cuban women in Mexicali: the reconfiguration of their female subjectivity", el 2018, a *Training and Research Itineraries in Social Sciences in Latin America and the Caribbean*, i "Cuban women: their social and political construction in Socialist Cuba", publicat el 2019 a *Intervention and social policy in Colombia, Cuba, Mexico and Uruguay*.

Isis Arlene Díaz Carrión

És professora associada a la Facultad de Turismo y Mercadotecnia, de la Universidad Autónoma de Baja California (Mèxic). És doctora en Geografia Humana per la Universidad Complutense de Madrid (Espanya). Les seves investigacions se centren en temes de gènere i turisme, així com l'impacte de l'agenda de sostenibilitat sobre el turisme. Les seves publicacions recents inclouen articles com "Mexican women's emotions to resist gender stereotypes in rural tourism work", a *Tourism Geographies*, amb Paola Vizcaino; "Emotional embodiment to face street harassment during the practice of adventure activities in Mexico", a *Annals of Leisure Research*. I el capítol "Embodying Gender and Risk: Mountain Bike Tourism in Mexico" (*Tourism and Gender-Based Violence*, 2020).

Hugo Gaggiotti

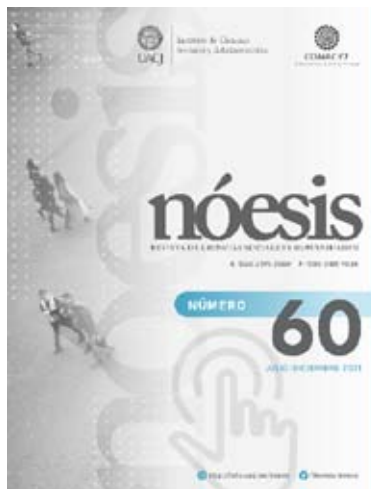
És professor a la University of the West of England, Bristol, Regne Unit. És doctor en Antropologia Social i Cultural i doctor en Management. Era un estranger al néixer i ha romàs desplaçat tota la seva vida. Els seus estudis se centren en les interseccions entre la retòrica, els rituals, la liminalitat i la construcció simbòlica del significat del treball en treballadors mòbils transnacionals. Ha realitzat el seu treball de camp en regions industrials de Pindamonhangaba (Brasil), Ciudad Juárez (Mèxic), Almaty (Kazakhstan) i, actualment, a la frontera entre els Estats Units i Mèxic a la Baja California (British Council-Newton Fund Grant-Conacyt) i al Regne Unit (British Academy-Leverhulme). Els seus treballs han aparegut en revistes interdisciplinàries, incloent *Culture and organization*, *Journal of Organizational Change Management*, *Journal of Qualitative Research in Organizations and Management*, *International Journal of Management Reviews*, *Leadership* i *Scripta Nova*. El seu últim llibre és *Organizational Ethnography: An Experiential and Practical Guide* (2021), de pròxima publicació, editat amb Jenna Pandeli i Neil Sutherland. Els seus interessos personals giren entorn de l'aplicació del raonament abductiu (Peirce) en la improvisació del bricolatge i la cuina espontània.

PER LLEGIR

Cejas, M. I. (Coord.)
(2020)
Feminismo, cultura y política: el contexto como acertijo
Mèxic: UAM

Aquest llibre és una invitació a pensar el context en les investigacions d'una altra manera, a partir de les claus teòriques i metodològiques que ens ofereixen el pensament feminista i els estudis culturals com a espais d'intervenció política i imaginació teòrica. És, també, una expressió del model de crítica cultural feminista que impulsa els autors i autores: defensar la fantasia com una articulació d'allò possible enmig d'una lluita pels significats i una manera de rescabalar els perills de la "història única".

Palacios Duarte, P. D. et al. (2021)
Rendimientos económicos de las mujeres mexicanas jefas de familia, como asalariadas y empresarias
Nóesis, Revista de Ciencias Sociales, 30(60), 45–67.

L'objectiu d'aquesta investigació va consistir en comparar el rendiment de les activitats econòmiques de dones mexicanes caps de família, per tal de determinar si existeixen diferències en els rendiments del treball, sigui subordinat (assalariades) o independent (empresàries), així com què les impulsa a emprendre. Els principals resultats demostren l'existència d'aquestes diferències. I, en relació amb la motivació, es va trobar que allò que majoritàriament les impulsa és intentar equilibrar la cura dels fills menors i els baixos ingressos que perceben sent assalariades, com a conseqüència del baix nivell educatiu assolit; tanmateix, la seva prioritat no és la riquesa econòmica.

PER VEURE

Archivo nacional de Chile, dinam, CN TV (Producers) (2015)

Relatos de mujer: Mujer Emprendedora
[Documental]
Xile, 14 min

Relatos de mujer és una sèrie documental que recull diverses experiències sobre la vida de dones compromeses amb el seu entorn sociocultural, la qual cosa es tradueix en haver assumit condicions de lideratge i/o de compromís amb activitats de promoció social i de desenvolupament cultural malgrat les limitacions de gènere que existeixen i han existit en la nostra societat.

ACNUR, ACAI (Productors executius) (2011)

Refugio: Un documental sobre mujeres emprendedoras
Costa Rica, 27 min

Què significa ser refugiat? Les *Águilas Emprendedoras*, una associació de dones refugiades a Costa Rica, responen a aquesta pregunta a través del teatre, amb els seus testimonis directes i amb entrevistes a refugiats, ciutadans comuns i representants de les institucions.

PER VEURE

Reijnen, A.
i Tobias, R.
(Directores)
(2020)
**Junax Hilo
por Hilo**
[Documental]
Mèxic, 87 min

Coixet, I.
(Directora)
(2017)
La librería
(T.O. The
Bookshop)
Espanya,
115 min

Victoria es una dona indígena jove que s'enfronta a diversos problemes per sobreviure en una desfavorida comunitat maia a Chiapas, Mèxic, on les creences misògines estan normalitzades. Desafia els estereotips dirigint un col·lectiu exclusivament femení que permet a les dones tenir recursos econòmics entorn de velles tradicions. (FILMAFFINITY).

En un petit poble de l'Anglaterra de 1959, una dona jove decideix, en contra de l'educada però implacable oposició veïnal, obrir la primera llibreria, en una zona on mai n'hi havia hagut cap. (FILMAFFINITY).

NOTÍCIES AFIN

Número especial sobre governança reproductiva

Recentment s'ha publicat el número 61 d'*Horizontes Antropológicos*, dedicat al tema de la governança reproductiva, coordinat per Diana Marre, investigadora principal d'AFIN, junt amb Fernanda Rifiotis i Claudia Fonseca, qui, al seu torn, acaba de ser designada integrant de l'Academia Brasileira de Ciències. Junes han coordinat aquesta edició que porta per títol "Gobernanza Reproductiva: un asunto de suma relevancia política" amb més d'una dotzena d'excel·lents autors i autors, els treballs dels quals en portuguès i castellà integren aquest número especial, en el qual analitzen la complexitat de contextos, com és el cas d'Amèrica Llatina, caracteritzats per desigualtats socioeconòmiques, i en els quals es fa palès com la reproducció, lluny de ser un fet merament biològic, és també una qüestió política, i en els quals se'ns presenta la governança reproductiva com una eina per connectar "dinàmiques íntimes, polítiques nacionals i lògiques econòmiques globals". La publicació és d'accés obert a través d'[aquest enllaç](#).

Intercanvi amb Holanda

El 25 de novembre es va dur a terme una jornada d'intercanvi de projectes amb estudiants del màster Social Policy for Development Studies de l'International Institute of Social Studies (Països Baixos). Integrants d'AFIN i estudiants de l'ISS van compartir les seves investigacions sobre infància, joventut, família, sexualitat i salut reproductiva.

La salut mental perinatal

Lynne McIntyre, doctoranda del Centre AFIN, ha publicat junt amb algunes de les seves col·legues dels Estats Units, un article titulat "Perinatal Mental Health Care In The United States: An Overview Of Policies And Programs" en un número especial de *Health Affairs* dedicat a la situació actual de la salut mental perinatal en aquell país. L'article, un dels dos que varen fonamentar l'edició d'aquest número, s'enfoca en els avenços que s'han realitzat i els reptes que es presenten respecte a les malalties com depressió postpart, trastorn obsessiu-compulsiu perinatal i trastorn per estrès posttraumàtic. Les autores demostren que, tot i que hi ha hagut canvis positius els darrers anys, encara queda molt per fer. A la majoria de persones, durant l'embaràs i postpart, als Estats Units, no se'ls realitza cap mena de cribratge de salut mental, malgrat les esmentades condicions són les complicacions més comunes de l'embaràs. L'article finalitza amb unes recomanacions específiques per millorar la identificació i la intervenció, a més de treballar per disminuir l'estigma d'aquestes malalties i augmentar el nombre de professionals de salut mental amb una formació especialitzada. Podeu accedir a l'article a través d'[aquest enllaç](#).

Curs online gratuït

"Construyendo solidaridades - Prácticas feministas y antirracistas en la Educación Superior"

Assumint el rol de la universitat com a institució clau en la formació de futurs professionals i ciutadania, el projecte Erasmus+ BRIDGES llança públicament el curs "Construyendo solidaridades - Prácticas feministas y antirracistas en la Educación Superior", dissenyat i elaborat des de metodologies d'Investigació-Acció Participativa (IAP) i en col·laboració amb acadèmiques i activistes de l'ES i organitzacions de la societat civil que treballen activament per la defensa dels drets i la igualtat de persones migrants, refugiades i sol·licitants d'asil.

El propòsit del curs és posar en joc i promoure l'ús de pedagogies feministes i antiracistes per tal de transformar els espais d'aprenentatge en les Institucions d'Educació Superior. El curs BRIDGES es planteja com un recurs que travessa fronteres disciplinàries i és aplicable de manera transversal a diferents camps temàtics. És per aquest motiu que es dirigeix a professionals, tant de l'educació superior com d'altres sectors educatius, socials i legisladors, d'educació d'adults i formació professional, així com professionals de la intervenció social que treballen en labors de sensibilització i/o amb grups que pateixen alguna discriminació.

El contingut del curs es divideix en tres blocs, cadascun desenvolupat per un dels grups que componen el consorci de BRIDGES (a Atenes, Barcelona i Giessen), i una sèrie d'activitats la lògica de les quals és transversal a aquests. Amb aquesta estructura, el curs busca oferir eines i conceptes útils de diagnòstic per identificar el racisme estructural en les Institucions d'Educació Superior (Bloc A); aprofundir en les eines teòriques preguntant-se, precisament, què entenem per teoria, els seus possibles efectes i com es pot utilitzar amb finalitats emancipadores (Bloc B), i facilitar una sèrie de eines pedagògiques que ajuden a qüestionar la jerarquització de coneixements que reforça la primacia del coneixement acadèmic sobre altres, així com posar en valor i subratllar la importància del coneixement encarnat (Bloc C).

El curs es podrà consultar i realitzar completament online, a través del Laboratori Virtual del projecte (<https://buildingbridges.space/course>), o bé descarregar-se per, més tard, poder-se imprimir en els quatre idiomes del projecte: anglès, castellà, alemany i grec. El passat dia 10 de desembre, de 18h a 20h, es va realitzar, de manera presencial, la presentació pública oficial a Brighton (UK), a través d'un taller pràctic d'accés lliure i gratuït en el qual es va abordar la qüestió de "com descolonitzar l'educació".

Per inscriure's al taller, es pot fer a través de l'enllaç: <https://freeuniversitybrighton.org/events/decolonise-education-workshop>.

Els Estats del Con Sud i la cerca dels orígens

El dia 5 de novembre Irene Salvo Agoglia va moderar i presentar el taller "Fortaleciendo el acompañamiento de los Estados en los procesos de búsquedas de orígenes en el cono sur", en el marc de l'Encuentro Regional "La adopción dentro del sistema de protección integral de la niñez", organitzat per l'[Ambaixada de França a Xile](#) i la Delegación Regional de Cooperación para América del Sur, junt amb l'Autoritat Central francesa anomenada Missió Adopció Internacional, RELAF, [International Social Service](#), [Unicef Xile](#) i la Universidad Alberto Hurtado. En aquest seminari es van reconèixer els avenços assolits en la construcció dels sistemes de protecció i els nusos persistents que afecten la garantia del dret a viure en família i comunitat de cents de milers de nens, nenes i adolescents de la regió. La trobada va reunir una multiplicitat d'actors amb diferents nivells de responsabilitat en la presa de decisions, per tal de seguir avançant en els processos de transformació i adequació de les polítiques i pràctiques de protecció de drets, des d'una perspectiva integral i intersectorial.

Violència obstètrica a l'illa de Flores

El juny de 2020, Alicia Paramita Rebuelta Cho, membre d'AFIN, va defensar la seva tesi amb el títol "Madres y matronas: Prácticas y políticas reproductivas en el distrito Sikka de la isla Flores, Indonesia". Fruit d'aquest treball, acaba de publicar l'article titulat "Give her the Baby's Hat so She Can Bite it": Obstetrical Violence in Flores, Indonesia (en català "Dona-li la gorreta del bebè perquè la mossegui": Violència obstètrica a Flores, Indonèsia), a la Revista *Moussons*.

Aquest article parla dels canvis que la medicalització del part està ocasionant en les pràctiques locals del districte de Sikka, grup etnolingüístic d'aquesta illa; concretament, a partir de la prohibició dels parts a casa des de 2009. Tanmateix, malgrat la prohibició molts dels parts segueixen tenint lloc a casa, la qual cosa preocupa al sector biomèdic. Sanitaris i sanitàries sospiten que alguns dones pareixen a casa per raons que prefereixen no revelar. Aquest estudi exposa que, si bé aquestes persones expressen el desig de donar a llum en instal·lacions mèdiques, esperant beneficiar-se d'una combinació entre tractaments biomèdics i locals, les seves expectatives es veuen truncades per les diferents formes de violència obstètrica que es donen a les sales de part: una llarga exposició dels genitals, la imposició de la postura supina, la sistematització de episiotomies, sutures doloroses i el tabú de les pràctiques locals. Així, aquest article aprofundeix en les conseqüències i decisions que prenen les dones locals per al seu part.